LUND UNIVERSITY

Review of Maria Cinthio & Anders Ödman (eds.), "Vägar mot Lund. En antologi om stadens uppkomst, tidigaste utveckling och entreprenaden bakom de stora stenbyggnaderna" (2018)

Wienberg, Jes

Published in:
Kuml: Årbog for Jysk Arkæologisk Selskab

2018

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

Link to publication

Citation for published version (APA):
Wienberg, J. (2018). Review of Maria Cinthio & Anders Ödman (eds.), "Vägar mot Lund. En antologi om stadens uppkomst, tidigaste utveckling och entreprenaden bakom de stora stenbyggnaderna" (2018). *Kuml: Årbog for Jysk Arkæologisk Selskab*, *2018*, 249-255.

Total number of authors:
1

Creative Commons License:
Annan

General rights
Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.
• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: https://creativecommons.org/licenses/

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Download date: 09. Oct. 2026

Barlast. Massor med historia er en velskreven og letlæst bog med mange illustrationer. Bogen består af 13 korte kapitler, der hver især præsenterer forskellige eksempler på ballast: Den nævnte håndkile; det rekonstruerede svenske ostindiske handelsfartøj Götheborg med en ballast på 292 ton; genbrugte romerske teglsten fra England som havnede i Fort Vancouver, Washington i USA; ballastflint først tolket som en stenalderboplads ved Tønsberg i Norge; ballast anvendt som bøsseflint af både indianere og kolonisatorer i Nordamerika; ballast genanvendt som byggemateriale i huse i Savannah i Georgia i USA; nedrivningsmasser fra bombningen under 2. Verdenskrig af Bristol, som kom til Manhattan i New York med Liberty skibe, der bragte krigsmateriale til England; ballasten i det fejlkonstruerede regalskib Vasa, der forliste i indløbet til Stockholm i 1628; ballastmasser fra norske skuder, som har dannet øen "Lilla Norge" i indløbet til Ångermanfloden i Nordsverige; europæisk fauna og flora som er kommet til Newfoundland i Canada; projekter med såkaldte reliktplanter, altså planter der vokser fra gamle frø, der er kommet med en ballast og begynder at gro, når de graves frem.

Ballast er ingen materiel bagatel. Flere eksempler og beregninger viser, at meget store mængder af materiale er blevet transporteret rundt i verden. Et eksempel er trekantshandlen baseret på fiskeriet ud for Newfoundland, hvor man må forestille sig 350 skibe om året i 400 år hver med ca. 25 ton ballast, der måtte tømmes ud inden tilbageturen til Europa.

I en dansk sammenhæng går tankerne til den rhinske tuf, som blev brugt i middelalderen som byggemateriale i Ribe Domkirke og flere af omegnens landsbykirker i en stenfattig del af Jylland. Her har forfatteren og populærhistorikeren Palle Lauring og andre foreslået, at stenen kom til Ribe som ballast på byens handelsskibe. Men mon ikke kirkebyggeriet har krævet mere regelmæssige leverancer end det, som mere eller mindre tilfældigt kunne komme tilbage som ballast.

For arkæologer er det en påmindelse om, at man må være kritisk, når oldsager dukker op i uventede sammenhænge. De kan være havnet på pladsen lang tid efter deres oprindelige brugstid. Emnet ballast bliver således yderligere et bidrag til belysningen af tingens biografi i et langtidsperspektiv. For Burström er emnet ballast også et argument for, at arkæologiens grænser kan flyttes frem til nye områder. Ballast er måske ikke et bearbejdet materiale, men dog håndteret af mennesker og kan som sådan inddrages i en ekspansiv arkæologi. Endelig reflekterer Burström i enkelte linjer over forflytninger af ballast som en metafor for immigration af mennesker – og over at fortiden kan findes overalt omkring os, anonymt, uden at vi er opmærksomme på den.

Barlast er tankevækkende og en fornøjelse at læse. Den kan anbefales for læsning i et stræk i hængekøjen på en lang sommerdag eller foran kaminen en mørk vinterdag.

Jes Wienberg
Historisk arkeologi
Institutionen för Arkeologi
och Antikens historia
Lunds universitet

Maria Cinthio & Anders Ödman (red.): *Vägar mot Lund. En antologi om stadens uppkomst, tidigaste utveckling och entreprenaden bakom de stora stenbyggnaderna.* Lund 2018. 384 sider. ISBN 978-91-7545-640-9. Pris: 246 SEK.

Som middelalderarkæologistuderende på Moesgaard i 1970'erne kunne man opleve en begejstret Olaf Olsen berette om nye fantastiske fund fra udgravninger i Lund

samtidig med, at afhandlingerne derfra fik hårde ord med på vejen. Lund Domkirke blev præsenteret i undervisningen på linje med de andre danske domkirker, men der blev udtrykkeligt informeret om, at man ikke kom op til eksamen i Lund Domkirke. Den var simpelthen for kompliceret og for restaureret.

Tilbage i 1970'erne blev Lunds grundlæggelse dateret til Knud den Stores tid omkring 1020. Lund fejrede således 950-års jubilæum i 1970. Men bare 20 år senere kunne Lund så fejre 1000-års jubilæum, for dendrokronologiske dateringer af grave ved Drotten/Trinitatis i Kattesund havde rykket dateringen tilbage til 990, altså til Svend Tveskægs tid.

Og i 1970'erne var den gældende opfattelse, at der forud for den stående romanske domkirke havde været en mindre etskibet kirke med østtårn efter anglosaksisk forbillede og opført på initiativ af Knud den Hellige i 1080'erne. Det var Olsens lundensiske kollega Erik Cinthio, som havde fastlagt denne tolkning i sin disputats i 1950'erne med udgangspunkt i nogle murrester under gulvet og over hvælvene. Senere skulle Cinthio revidere og dermed komplicere billedet — den etskibede kirke måtte i stedet relateres til Svend Estridsen, mens sønnen Knud den Hellige havde påbegyndt en treskibet basilika, begge altså forud for den nuværende domkirke.

Efter nysgerrig læsning af en ny bog om det tidlige Lund må man konstatere, at Lund som bebyggelse eller by atter er blevet ældre, mens, hvem troede det muligt, domkirkens ældste bygningshistorie er blevet endnu mere kompliceret.

Antologien "Vägar mot Lund", med den lange undertitel, er redigeret af to middelalderarkæologer eller historiske arkæologer, Maria Cinthio, tidligere antikvar ved Kulturen, og Anders Ödman, tidligere universitetslektor og chef for Historiska museet i Lund. Cinthio har Drotten og kirkegårdene ved Kattesund som forskningsområde, hvilket blev præsenteret i bogen "De första stadsborna" (2002). Ödman er vel mest kendt for sine undersøgelser af Stockholms Slot, skånske borge og kolonisationen af Nordskåne. Siden 2012 har Cinthio og Ödman med bistand af geologen Ulf Sivhed og kunsthistorikeren Lone Mogensen gennemført et forskningsprojekt fokuseret på det tidlige Lund og domkirken. Forventningerne til projektet har været store, for undervejs har man i foredrag og samtaler fået indblik i nye spændende resultater, mens andet er blevet holdt mere hemmeligt med henblik på publicering, måske med tanke på at adskillige andre arbejder med de samme emner.

Er forventningerne blevet indfriede? Både ja og nej. "Vägar mot Lund" er fyldt med nye spændende iagttagelser og kreative idéer. Her findes konkrete forskningsresultater med brug af dendrokronologi, strontiumanalyse, georadar, geologi og bygningsarkæologi, men også kategoriske påstande, tvivlsomme argumenter, spekulationer og esoteriske tolkninger. Kort sagt, "Vägar mot Lund" er en ujævn antologi.

Bogen kunne have fået titlen "Vägar från Lund", for antologien favner meget bredt. Bogen kommer omkring jernalderen, vikingetiden og middelalderen i Skåne med udblik til andre landskaber og perioder. Den kommer omkring emner som rigsdannelse, kristning, trelleborge, runesten, møntpolitik, gravskik, stenbyggeri, transport med skibe og vogne, møl-ledrift, hustyper, keramik, trælle og aristokrati, kolonisering, jernhåndtering, dansk indflydelse i Småland, Skånes geologi med stenbrud, antik geometri og udlægning af byplaner. Det er imidlertid ikke alt, og langt fra alt kan kommenteres i gennemgangen af antologiens enkelte artikler.

"Vägar mot Lund" er en indbundet fysisk tung antologi, som er relativ letlæst

med en flot tospaltet layout. Bogen er rigt illustreret med gamle og nye tegninger, kort og fotografier. Antologien indledes med et kort forord efterfulgt af fire artikler af meget varierende længde forfattet af Cinthio, Ödman, Sivhed og Mogensen i nævnte rækkefølge. Og antologien afsluttes med kilder og litteraturhenvisninger samt bilag med en præsentation af dendrokronologiske analyser, C14-dateringer, makroskopiske jordprøver og osteologiske analyser. Efter de fleste større kapitler eller delkapitler er udmærkede sammenfatninger, som kan hjælpe læseren med at (gen)finde den røde tråd i teksten.

Antologiens første, lange og vigtige artikel er skrevet af Maria Cinthio. I "Lund från första början" (s. 11-121) præsenterer hun de sensationelle nye dendrokronologiske dateringer fra en kirkegård umiddelbart op til domkirkens nordre korsarm. Her blev i 1908 og 1941 påtruffet i alt 15 stamme- og plankekister, hvor det er lykkedes at tidsbestemme fire. Ældst er en stammekiste med træ fældet 979/980, mens de øvrige tre kan dateres til årene frem til 1002 +/-9. Gravene på kirkegården skulle være gravet ned gennem lagene fra en bebyggelse med spredtliggende fletværkshuse, grubehuse og med Østersøkeramik, altså fra det ældste Lund tilhørende Harald Blåtands regeringstid, måske med en start i 960'erne eller 70'erne. De særegne stammekister (som i den ældre bronzealders gravhøje) genfindes i det nordvesttyske område. Kirkegården knyttes derfor til samme miljø som missionæren Poppo eller Folkmar, der senere blev ærkebiskop af Köln.

Umiddelbart syd for domkirken er påvist en anden tidlig kirkegård, hvor en grav er blevet dateret til 1038 +/-5. Her findes ingen stammekister, heller ingen grave med trækul eller kalk, som det kendes fra Drotten/Trinitatis. Alligevel spørger man sig selv med tanke på den tidlige store kirkegård ved Ribe Domkirke, om ikke gravene nord og syd om domkirken kan have tilhørt samme kirkegård?

Det skal videre bemærkes, at kister dendrokronologisk dateret til omkring 1000 får alt for tidlige dateringer med C14-metoden, en afvigelse med faktisk flere hundrede år (s. 58). Det er en nyttig påmindelse, når i mange andre sammenhænge overraskende tidlige dateringer fra denne periode anses for troværdige og brugbare.

Cinthio påpeger, at såkaldte "korsede kors", som kendes som symboler fra Harald Blåtand og Svend Tveskægs udmøntning, også optræder på den store runesten, Lundagårdsstenen, der blev opdaget i ruinerne efter Allehelgenklosteret. På pladsen for klostret kan have været en storgård i vikingetiden. Det fremføres, at "Torgisl", som rejste stenen, kan have fået betaling for, at Harald Blåtand fik lov at anlægge Lund på hans jord. Torgisl kan have været fader til Ulf Jarl og dermed farfar til Svend Estridsen og oldefar til Harald Hen, som således kan have etableret klostret ved deres gård.

Og Cinthio vender tilbage til sin forskning om Drotten/Trinitatis ved Kattesund, gentager gamle teser og fremlægger nye: At kirkerne i dette område hører sammen med Svend Tveskæg og en engelsk indflydelse. Grave med trækul genfindes således i England. At Svend Tveskæg skulle kunne være blevet begravet i trækirken opført ca. 990 og senere overført til den nærliggende stenkirke, der skulle være påbegyndt i 1020'erne. Stenkirken, der kan have været domkirke i 1000-årenes første halvdel, havde to gravkamre eller krypter, som kan minde både om gravkamre i Old Minster i Winchester og om stenkælderen, der er blevet udgravet under en tidlig trækirke i Varnhem i Västergötland. Saxo skrev, at biskop Bernhard († ca. 1030) var begravet i "den lundensiska gravkammeren", hvilket Cinthio mener må have været i Kat-

tesund. Nye strontiumanalyser viser, at 15 af 24 døde, som er blevet undersøgt fra perioden ca. 990-1060, ikke er vokset op i Sydvestskåne, men må komme udefra.

En del tolkninger er temmelig hypotetiske, hvilket også fremgår af mange forbeholdne formuleringer. Et eksempel på et sådant hypotetisk ræsonnement er, når Cinthio diskuterer identiteten og oprindelsen af hypotetiske relikvier fra en ikkepåvist trækirke på den første kirkegård i Lund (s. 27ff). Et andet eksempel er, når gruber med stenpakning ved den første trækirke i Kattesund bliver til spor efter runesten (s. 54f).

Det er synd, at Cinthio ikke refererer til andre forsøg på datering af stenkirkens faser i Kattesund. Mærkeligt at der savnes henvisninger til arkæologen Kristina Jonssons afhandling "Practices for the Living and the Dead" (2009), der undersøger middelalderlige kirkegårde og grave, inklusive kirkegårdene i Lund med Drotten/ Trinitatis. Unødvendigt at Erik Cinthios tolkninger lidt indforstået tages i forsvar: Dels at Dalby skulle have været et patrimonium (kongeligt slægtsgods), hvilket nævnes flere gange, dels at kirken i Dalby skulle have været viet til St. Mauritius, hvilket beskrives som "logiskt" (s. 117), når der savnes overbevisende belæg for begge tolkninger. Der kunne trods alt gerne have været en henvisning til teologen Anna Minara Ciardi, som kildekritisk har afvist Mauritius som værnehelgen – i antologien "Locus Celebris" (2012).

Antologiens anden og suverænt længste artikel er forfattet af Anders Ödman, der her sammenfatter og udvikler mange års Skånestudier. I " Domkyrkoentreprenaden – förspel, genomförande och avslutning" (s. 127-301) præsenteres en række emner, der alle kredser om domkirken. Det er en fortælling, der begynder i forhistorien og ender i moderne tid.

De i dansk forskning ofte ignorerede eller glemte to trelleborge i Skåne, dels Trelleborg ved Skånes sydkyst og dels Borgeby nordvest om Lund, bliver udgangspunkt for en ny tolkning af alle trelleborge. De østdanske trelleborge skulle være opført af "stormän" og være ældre end Harald Blåtands regeringstid; herfra kom inspirationen til de yngre trelleborge. Og hensigten har ikke været at holde folk ude, men inde. Ödman mener, at trelleborgene, lige som Mölleholmen i Ellestadssjön i Skåne, hvor der er fundet en slavisk bebyggelse, blev anvendt som opsamlingslejre for tilfangetagne trælle. Derimod skulle den nyfundne Borgring ved Køge kunne have været en cirkulær kreaturfold lige som nogle ringanlæg i Skåne.

Sporene under den stående domkirke er blevet undersøgt igen; de er tilgængelige i tunneler under kirkens gulv. Udformningen af murene, valget af sten og bearbejdningen af kvadrene sammen med undersøgelser med georadar i og udenfor domkirken viser, at Erik Cinthios etskibede østtårnkirke må dekonstrueres; den har ikke eksisteret. Men det forbliver uklart, hvad murresterne i så fald repræsenterer. En ældre klosterstiftelse? Analysen af murene er imidlertid ikke helt let at følge selv for en hærdet kirkearkæolog.

Hoveddelen af artiklen fokuserer på stentransporten til domkirken. Den nuværende kirke er opført af Höörsandsten, som må transporteres fra stenbrud nord for Ringsjön, ca. 35 km fra Lund. Byggeriet menes at være foregået i perioden fra ca. 1085, hvor Knud den Hellige udstedte et gavebrev, og til 1145, da højalteret blev indviet, altså i 60 år. Domkirken rummer ca. 67.000 ton sten. Med 250 arbejdsdage om året tilførtes ca. 5 tons tilhuggede sten per dag. Og en vogn formodes at kunne fragte to tunge kvadre ad gangen og skulle bruge to dage til rejsen fra stenbruddet til Lund. Hertil må bemærkes, hvad der er velkendt for Ödman, at byggeriet slet

ikke behøver at have været afsluttet i 1145. Store dele af domkirkens vestparti kan have været ufærdig. Tænk bare på Viborg Domkirke, der blev påbegyndt med granitkvadre i øst, men afsluttet med tegl ved tårnene i vest.

Når det gælder Helsingborgsandsten og frådsten fra Benestad nær Ystad, så må transporten overvejende være sket med skib. Sejladsen foregik først til havet via Nybroån, derefter måske gennem en kanal mellem Kämpinge og Foteviken for at undgå sandrevlerne ved Skanör-Falsterbo. Og senere ad Höje Å og næsten frem til Lund. Men når det gælder sandstenen fra Höör, så afviser Ödman både en transport på slæder om vinteren (overbevisende) og en transport ad Rönne Å, der løber fra Ringsjön ud til havet ved Ängelholm (uden diskussion). Hvorfor ikke ad åen? Her havde det været passende med en mere udviklet argumentation, for kritisk set savnes egentlige belæg for en transport over land.

Ödman anser i stedet en "stentransportväg" som et faktum og lægger al energi i at diskutere, hvor mere præcist vejen kan have forløbet, og hvordan det kan have gået til med vogne trukket af okser. Men diverse spor af veje til og fra Lund er ikke belæg for en middelalderlig stentransport. Hulveje ved Kävlingeån, kirker viet de vejfarendes helgen St. Olaf i Hallaröd og ved indkørslen til Lund og en kirke opført af kvadre af Höörsandsten i (Trolle)näs omtrent halvvejs, er heller ikke belæg. Romanske gravstene med "tempelriddarkors" ved kirker nord for Lund som udtryk for et ukendt broderskab langs vejen er en hypotese, der er vanskelig at føre bevis for. Her præsenteres altså en lang række indicier af vekslende kvalitet. Det kan have gået til, som Ödman mener, men de afviste alternativer burde have fået mere opmærksomhed.

Hele "entreprenaden" fra stenbruddet til byggepladsen må have involveret en omfattende indsats af mange mennesker over lang tid. Ödman anser af gode grunde, at landbruget ikke har kunnet frigøre tilstrækkelige ressourcer, hvorfor arbejdet må være udført af trælle. Overhovedet får trællene en fremtrædende rolle i fortællingen ved siden af de driftige "stormän". Forekomsten af trælle skulle ifølge Ödman have været overset i forskningen, samtidig med at hans studium er en del af de senere årtiers fornyede fokus på emnet, som han da også selv henviser til.

Som ledere af "entreprenaden" forestiller Ödman sig Hvide-slægten. Men det er mærkeligt, hvis netop Hviderne skulle have haft den rolle. For frem til Valdemar den Store (1157-82) dominerede hvidernes jyske konkurrenter, Thrugotslægten, med først Asser, dernæst hans nevø Eskil på ærkesædet i Lund. Ved det skånske oprør i 1180'erne, hvor der klages over ærkebiskop Absalons sjællandske fogeder, er vi dog lang tid efter den formodede byggeperiode.

Da byggeriet omsider var afsluttet, og tegl vandt frem som byggemateriale, der var let at producere nær byggepladsen, faldt efterspørgslen på natursten. Ödman mener, at stenbruddene da i stedet lagde produktionen om til fremstilling af eksempelvis møllesten. Og at trællene blev "frisläppta" for i stedet at kolonisere, opdyrke og udnytte skovområder i Nordskåne og Småland; nu ser man stednavne med personnavne som første led og torp som efterled. En parallel trækkes til den danske kolonisering på Femern.

Anders Ödman er en engageret fortæller. Som retorisk virkemiddel anvendes mange sproglige anakronismer. Underholdende og måske effektfuldt, men ofte også misvisende. Og der hentes argumenter fra snart sagt alle perioder og pladser – alt fra et slag ved Kävlingebro 1020 mellem Knud den Store og hans svoger Ulf Jarl til placeringen af den gamle brandstation ved den nordlige udkørsel

fra Lund. Men mange spredte indicier af vekslende tyngde erstatter ikke nogle få stærke belæg.

Ödmans artikel har få forbehold og kan undertiden være skråsikker, selv om lige så mange forbehold kunne været berettiget. Kan en tidlig fase af Trelleborg på Sjælland, Borgeby og Trelleborg i Skåne virkelig dateres til før Harald Blåtands tid med henvisning til C14-dateringernes upålidelighed (s. 135ff jf. Cinthios artikel)? Og er det et faktum, at Hornebogens stifterbillede viser netop Tord Thott og hans hustru (jf. s. 146f med fig. 18)? At Hornebogen kan komme fra Bosjökloster og, at de kan have grundlagt klostret før 1181, ja. Men bogen dateres normalt til 1200-årene, og navne savnes. Og har der slet ikke været nogen skov i Danmark vest om Øresund (jf. s. 291)?

Antologiens tredje og korteste artikel er skrevet af Ulf Sivhed. I "Byggnadssten och kalkbruk under tidig medeltid" (s. 305-26) præsenteres sagligt og konkret forekomsten af sten med forskellige kvaliteter samt stenbrud, som har været aktuelle ved opførelsen af domkirken – Höörsandsten, Köpingesandsten, frådsten (svensk "kalktuff") fra Benestad samt mørtel fra Danienkalk, der findes både i Sydvestskåne og på Sjælland. Höörsandsten dominerer den romanske domkirke, men har også været brugbar til døbefonte, gravsten, møllesten og slibesten; stenindustrien ophørte først ind i 1900-årene. Midt i Skåne, i sognene Höör, Munkarp og Hallaröd nord for Ringsjön, er således talrige stenbrud og efterladte stenprodukter endnu synlige i skoven. Et stenbrud blev benævnt "Lunnagrafven", og her kunne arkæologen Sven Nilsson i 1820 iagttage middelalderlig og moderne graffiti. Sandsten fra Helsingborg blev i øvrigt ikke bare anvendt i Skåne, men kendes også i middelalderkirker i Nordsjælland samt på Kronborg og Frederiksborg Slot.

Antologiens fjerde og sidste artikel forfattet af Lone Mogensen er også relativt kort. I "En plan för Lund" (s. 331-55) argumenteres for, at Lunds tilsyneladende "röriga" eller "organiska" grundplan kan have været planlagt med brug af geometri og udlagt som en helhed fra begyndelsen. Desværre, artiklen er endnu et eksempel på sakral geometri eller landskabsgeometri (jf. "Sakral geometri – veje og vildveje til viden" i antologien "Ordning mot kaos" fra 2004).

Mogensens artikel følger det klassiske mønster – først en redegørelse for antikkens avancerede geometriske kundskaber, dernæst eksempler på middelalderens brug af geometri i planlægning af byer og bygninger, derefter et forsøg på at vise at også dette eller hint eksempel, som engagerer forfatteren, er planlagt, hvor argumentationen blander matematiske overvejelser med esoterisk spekulation, og hvor der i en situation forudsættes ekstrem præcision, men i andre situationer er det ikke vigtig, alt tilsat lidt *ad hoc*-forklaringer og udvalgte udblik. Der henvises her til den åbenlyse brug af geometri ved kongesædet i Jelling og ved trelleborgene. Mogensen mener, at der må have eksisteret en gennemtænkt plan også i Lund og konkret foreslås, at byens plan er konstrueret med brug af formlen 1:√2, kvadrater og diagonaler, så der dannes tragtformede figurer.

Mest forbløffet bliver man, når Mogensen i et argumenterende udblik sammenligner principperne fra Lund med "Aros", vikingetidens Aarhus, og her baserer sin analyse på en udstillingsmodel, altså på Morten Grønbechs rekonstruktion (jf. *Vikingernes Aros*, 2005, s. 21). Det må overraske, at det respektable forlag Historiska Media har accepteret Mogensens bidrag til antologien.

Historiska Media har specialiseret sig i populærhistoriske fagbøger. "Vägar mot Lund" er populær med sin smittende

entusiasme og fortællerglæde, men også her og der meget faglig, altså vanskelig tilgængelig for den uindviede læser med naturvidenskabelige analyser, en indviklet bygningsarkæologisk redegørelse, geologiske begreber, geometri og matematik, tabeller og diagrammer.

Som historisk genre kan "Vägar mot Lund" karakteriseres som et eksempel på "regional nationalisme". For her findes en fremhævelse af et landskab med dets historie, monumenter og aktører, som helt er på linje med nationalismens traditionelle historieskrivning. Skåne eksisterer som en selvindlysende enhed gennem tiderne befolket af driftige mænd – ja, det er mest mænd, som nævnes — samt importerede trælle. Og her findes en tydelig fascination af vikingetidens danske konger – Gorm den Gamle, Harald Blåtand, Svend Tveskæg og Knud den Store samt af Hvideslægten med brødrene Absalon og Esbern Snare – en fascination som helt kan konkurrere med historieskrivningen vest for Øresund.

"Vägar mot Lund" er både inspirerende og problematisk, både underholdende og udfordrende. Antologien er fyldt med fakta og forslag, som andre kan forholde sig til. Her fremlægges en syntese, en ny stor fortælling om Lund og Skåne, der må læses for, hvad den er, et essay, et forsøg på at sammenføre mange års forskning over et bredt felt, hvilket bør værdsættes, men også en syntese der ikke overbeviser i alle dele. Efter læsning kan man så afvente resultaterne fra andre forskeres igangværende projekter om Lunds bebyggelse og domkirke. Bliver Lund så endnu ældre, og bliver domkirken endnu mere kompliceret?

Jes Wienberg
Historisk arkeologi
Institutionen för Arkeologi
och Antikens historia
Lunds universitet

Helen Clarke & Kristina Lamm:
Helgö Revisited. A new look at the excavatet evidence for Helgö, central Sweden. Stiftung Schleswig-Holsteinische Landesmuseen Schloss Gottorf. Schleswig 2017. 134 sider. ISBN 978-3-947386-01-7. Pris: 25 EUR.

Få pladser er som Helgö i Mälaren omgærdet af et tykt lag af historisk mystik. Det gælder både de specielle fund, stedet har leveret, men også de iøjnefaldende bebyggede terrasser, de mange små gravpladser, og ja, selvfølgelig navnet, Den hellige Ø (underforstået et sted, der ikke må krænkes). Helgö er indtil udgivelsen af denne bog blevet publiceret i en meget omfattende og langvarig bogserie. Ikke mindre end 18 bøger, "Helgö Excavations I-XVIII", er blevet udsendt fra 1961 til 2011, og dertil skal lægges en mængde upublicerede udgravningsplaner, kataloger og årsrapporter. Derudover havde arkæologen og 'bagmanden' Wilhelm Holmqvist for vane at organisere bøgerne som en form for store kataloger og ikke regulære, velstrukturerede publikationer, så informationerne fra udgravningerne blev i (de tidlige bind af) bogserien leveret en kende genstandsfokuseret og uden overordnede tolkninger og synteser. Helgö har derfor været overmåde svær at læse sig ind i. Men hele denne problematik er netop årsagen til, at den nye "Helgö Revisited" overhovedet er blevet til. Bogen er simpelthen tilrettelagt for netop at skabe et overblik og en mere lettilgængelig publikation, der udlægger Helgös (udgravnings)historie og en samlet syntese om pladsen. Og det er bestemt lykkedes til fulde. Et samarbejde mellem Zentrum für Baltische und Skandinavische Ärchaeologie og forfatterne Helen Clarke og Kristina Lamm, der begge er erfarne Helgö-forskere og både har været involverede i udgravninger på og publikationer om stedet, ligger til grund for